

El primer combat de Paul Newman: *Somebody up there likes me* (Marcado por el odio, Robert Wise; 1956)

Xavier Jiménez

L'any de l'estrena de *Invasion of the body snatchers* (*La invasión de los ladrones de cuerpos*, Don Siegel), *The searchers* (*Centauros del desierto*, John Ford) o *Biruma no tategoto* (*El arpa birmana*, Kon Ichikawa), el cinema contemplava paral·lelament el naixement d'un desconegut actor que es convertiria -i ajudaria a convertir al cinema- en una llegenda, en un mite que el pas del temps establiria com dels noms indispensables per entendre'n la grandesa.

Actor d'extraordinària versatilitat i matisos, i dotat d'un atractiu innegable, Paul Newman es va convertir amb *Somebody up there likes me* (*Marcado por el odio*, Robert Wise; 1956), en el continuador de la generació de rebels que poblava el cinema nord-americà d'aquella època, encapçalada per Marlon Brando, James Dean i Montgomery Clift, que atorgaren al cinema anquilosat del Hollywood dels cinquanta uns aires de renovació i modernitat necessaris pel seu reciclatge, d'acord amb els nous interessos plantejats pel públic nord-americà una vegada finalitzada la Segona Guerra Mundial.

Els antics protagonistes del Hollywood més clàssic, modèlics aventurers i cavallers com Gary Cooper, Errol Flynn o Clark Gable, varen deixar pas a aquesta generació que va connectar de seguida amb un públic jove, que demanava films amb un

missatge de contingut social, amb una dosi de realisme i que d'alguna manera reflectissin les preocupacions existents en aquella etapa, plantejades al voltant d'un estudi de la seva evolució personal i del paper a desenvolupar dins la societat.

Encara que hem situat l'any 1956 com el del debut de Paul Newman, aquest es va produir realment el 1954, amb la producció titulada *The silver chalice* (*El cáliz de plata*), la darrera obra del director anglès Victor Saville. Era una història de reminiscències bíbliques que va passar relativament desapercibuda -va rebre dues nominacions, millor música i fotografia al premi Oscar-, però que essencialment va servir per a la presentació en societat d'un actor de 29 anys, que des de principis de la dècada, s'havia dedicat a treballar en el món de la televisió, on va intervenir en una gran quantitat de sèries dirigides en la seva majoria per realitzadors que arribarien a la indústria poc temps després, com Franklin J. Schaffner o John Frankenheimer, que compondrien en part la coneguda posteriorment com a generació de la televisió.

El cop de sort necessari per Paul Newman va ser impulsat per un dels directors més complets i originals, i a la vegada menys reconeguts de tota la història del cinema, com és el nord-americà Robert Wise, un dels pares de la sèrie B americana i responsable d'una filmografia plena de títols imprescindibles dins dels

gèneres més diversos, com la ciència-ficció a *The day the Earth stood still* (*Ultimàtum a la Tierra*, 1951), el cinema negre, amb *The set-up* (*Nadie puede vencerme*, 1949), el terror, a *The body snatcher* (*Los ladrones de cuerpos*, 1945), o el musical, retratat a *West side story* (1961), com a exemples més destacats.

Somebody up there likes me no era la primera aproximació de Wise a la temàtica de la boxa; *The set-up* (*Nadie puede vencerme*, 1949), protagonitzada per Robert Ryan, era una de les produccions emmarcades dins del nou corrent del cinema negre, i en concret d'un subgènere com eren les històries ambientades en el món de la boxa, que varen ésser explotades amb l'obtenció de gran resultats durant aquests anys, gràcies en bona part a la capacitat d'aquest esport -a diferència d'altres-, d'infiltrar-se en la narrativa cinematogràfica tradicional, en què la descripció física i moral dels personatges, el perfil dramàtic de l'argument i el missatge a transmetre, quadraven d'un mode mil·limètric amb el desenvolupament clàssic de la història de l'antiheroi per excel·lència, uns perdedors que lluiten contra el seu dramàtic destí per aconseguir el seu somni.

A més, històricament, la boxa ha estat un esport lligat a una sèrie de característiques potencialment cinematogràfiques, com la corrupció, les apostes, el retrat d'uns perdedors, la redempció personal, la revenja, entre d'altres, uns components que han possibilitat un tractament molt habitual i ja quasi natural per a la construcció de guions entre aquestes dues variables.

És remarcable assenyalar aquí l'idil·li que han mantingut fins a l'actualitat aquest binomi format entre cinema i boxa, i que ha deixat repetides mostres d'una qualitat innegable a través d'obres tan desiguals formalment, però a la vegada tan semblants en el missatge final (superació, lluita, triomfadors i perdedors...) com poden ésser *Body and soul* (*Cuerpo y alma*, Robert Rossen; 1947); *The harder they fall* (*Más dura será la caída*, Mark Robson; 1956); *Fat city* (*Ciudad dorada*, John Huston; 1972); *Rocky* (John G. Avildsen, 1976); *Raging bull* (*Toro salvaje*, Martin Scorsese; 1980) o *Million dollar baby* (Clint Eastwood, 2005); en canvi, el món de l'esport en general (atletisme, futbol, bàsquet, tennis), ha quedat per norma general al marge d'aquesta rica producció, exceptuant honroses aportacions del nivell de *The pride of the Yankees* (*El orgullo de los Yankis*, Sam Wood; 1942), *Chariots of fire* (*Carros de fuego*, Hugh Hudson; 1981) o *Hossiers* (*Hossiers, más que ídolos*, David Anspaugh; 1986).

Somebody up there likes me és un drama de tall clàssic de Hollywood, amb un esquema arquetipus de: presentació, caiguda i triomf del personatge, potser massa senzill i banal, com escrivia el crític José María Latorre a les pàgines de *Dirigido por...*,² però que engloba una sèrie de característiques que el fan d'aturada obligatòria per afrontar una anàlisi com a peça clau d'aquesta etapa de mitjan dels cinquanta.

En primer lloc, i com ja hem assenyalat, va provocar l'enlairament definitiu de Paul Newman, conformat oficialment poc temps després a *Cat on a*

hot tin roof (*La gata sobre el tejado de zinc*, Richard Brooks; 1958). La història de *Marcado por el odio* estava basada en un personatge real, el boxejador Rocky Graziano, un púgil de segona fila que durant un any, entre 1947 i 1948, va aconseguir sorprenentment el campionat del món dels pesos mitjos. El seu vertader nom era Thomas Rocco Barbella, que va ser precisament el nom utilitzat per referir-se al personatge en el film de Robert Wise.

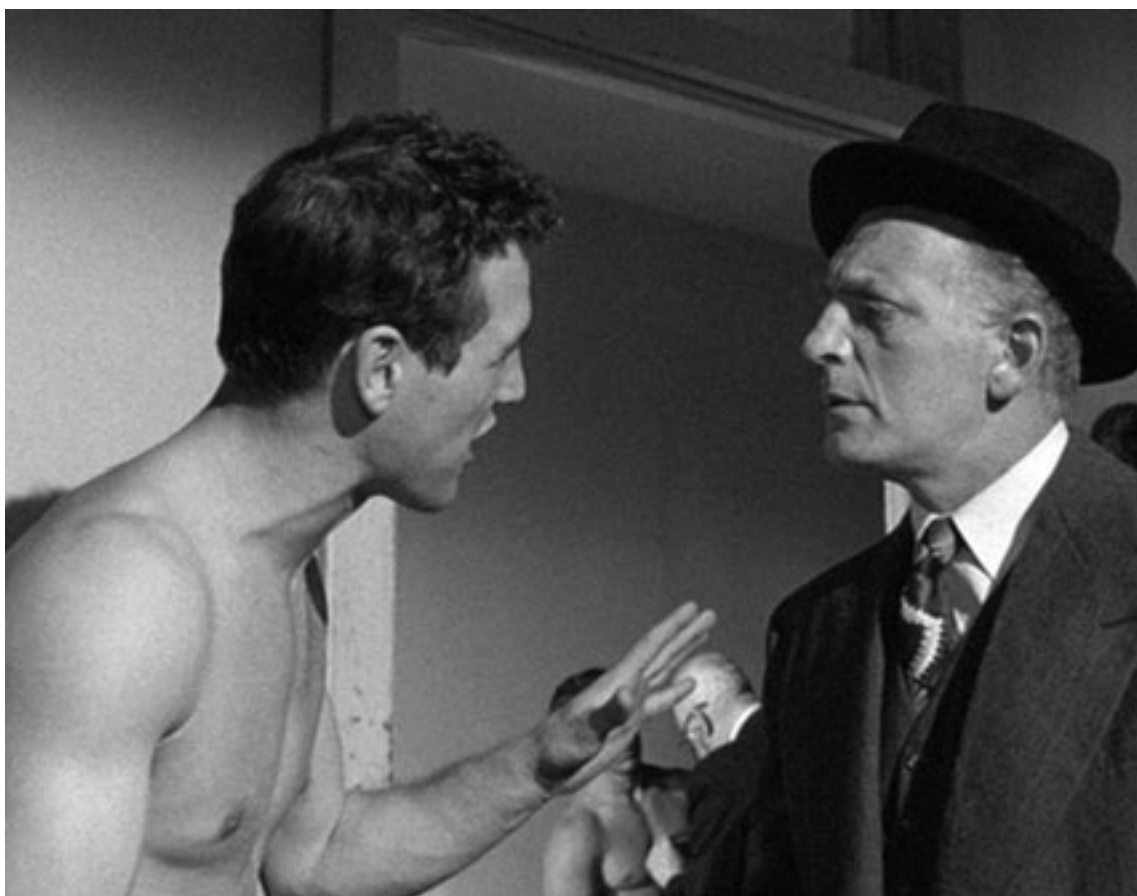
En segon terme, és fonamental recordar que si ens atenem a una classificació cronològica, el final dels quaranta i la dècada posterior, varen ser anys en què els arguments sobre boxejadors, o sobre esquemes basats en retrats de la boxa, es trobaven en un dels seus punts àlgids. L'ascens de trames construïdes sobre aquest món era imparabile, i a Hollywood era un corrent a l'alça gràcies a títols com *Gentleman Jim* (Raoul Walsh, 1942); *Body and soul* (*Cuerpo y alma*, Robert Rossen; 1947); *Champion* (*El ídolo de barro*, Mark Robson; 1949) o *The quiet man* (*El hombre tranquilo*, John Ford; 1952), que varen confirmar la tendència alcista d'aquesta via, on *Somebody up there likes me* va establir-se com una de les seves dignes hereves.

Altres trets bàsics del film són l'aire a romanticisme, aconseguit a través de l'ús del melancòlic blanc i negre, l'aprofitament d'un ritme d'acció trepidant, -a destacar especialment durant el primers trenta-cinc minuts del film-, i d'un muntatge enèrgic, en què Robert Wise exhibia la seva demostrada capacitat professional del passat.³

Abans hem assenyalat que la història està dividida en dues parts clarament diferenciades: per una banda la presentació de Rocco Barbella, un noi qualsevol que viu en un barri marginal a la ciutat de Nova York, i que es troba en el fràgil límit de la delinqüència juvenil. Vaga pels carrers sense cap tipus de motivació i direcció, abandonat socialment i amb una figura paterna de passat fracassat com a boxejador, -element emprat per Wise per viure aquest retrobament entre fill i pare al desenllaç final-, i amb el suport incondicional de la seva mare, interpretada per l'actriu Eileen Heckart. Una vegada presentat el personatge, i tot el món que l'envolta -família, amics, parella-, el film gira cap a un tractament de la seva carrera com a boxejador, un desenvolupament que encara que massa previsible, no restava ni força ni emotivitat a la història.

La nòmina d'actors del film és més que notable; a més de Paul Newman podem trobar-hi Sal Mineo, malmesa estrella juvenil de la mateixa generació que James Dean, que interpreta l'íntim amic del protagonista, o Pier Angeli, actriu italiana que ja havia treballat amb Newman a *The silver chalice* (*El caliz de plata*, 1954), que aconseguia una notable interpretació com la seva parella sentimental.

A part d'aquests noms, *Somebody up there likes me* (*Marcado por el odio*) va significar el debut al cinema d'una de les estrelles dels anys seixanta i setanta, Steve McQueen; encara que a aquest film el seu nom no apareixia en els crèdits de la pel·lícula, intervenia en un petit paper com a Fidel.

Si analitzem més detingudament el contingut i llenguatge cinematogràfic del film, aquest està compost d'una sèrie de característiques en què podem destacar les següents:

- Els crèdits inicials, amb una fantasmagòrica Nova York semblant per moments a la presentació de *Taxi driver* (Martin Scorsese, 1976), -encara que aquesta ho fa des d'un posicionament més lúgubre-, on el joc d'ombres emprat per Wise li atorga una força i una visualització des d'un angle plenament *noir*.

- La presentació al pròleg del nin Newman enmig d'un ambient de violència, alcohol i fracàs, en què el tracte de la figura del pare -un antic boxejador frustrat- crea a l'interior de l'infant l'odi del títol en castellà. La versió original dista d'aquesta traducció, i fa referència, com Wise mateix explica,⁴ al fet que es tracta d'un homenatge a la repetida frase de Rocky Barbella quan parla al film "del fet que hi ha algú a dalt que es preocupa per mi".

- El paper purament d'acompanyant de la bella actriu Pier Angeli com a parella del protagonista, una característica pròpia d'aquesta etapa, en què la preeminència del personatge masculí és més que evident en el tractament d'aquestes històries.

- L'evolució personal del protagonista, que va cremant fases, fins que aconsegueix l'èxit personal, el retrobament familiar i el reconeixement generalitzat del barri, on es converteix en un autèntic heroi urbà, on abans era considerat només un rodamón qualsevol.

- El concepte de la casualitat i del destí, en el moment en què Rocky Graziano decideix entrar en el món de la boxa, representat com un camí cap a aquesta transformació personal. Wise assenyala que la boxa és tan sols utilitzada a *Somebody up there like me* com a excusa per canalitzar el seu odi intern, i així alliberar-lo, factor que l'ajuda a no convertir-se en un delinqüent.⁵ En realitat, Rocky Graziano era ja una presentació del personatge estàndard de la filmografia de Paul Newman, un seductor fanfarró, però amb un carisma i un encant absorbent que va continuar treballant en personatges mítics com l'Eddie Felson, Butch Cassidy o Luke, i que, com apuntava el crític Carlos Boyero: "Newman era més que un actor, constituïa un gènere. No té reemplaçament; s'he n'anat el més gran."⁶

- Abans de finalitzar, vull assenyalar com a recurs del llenguatge cinematogràfic el muntatge que fa Robert Wise de l'escena del primer combat entre Toni Zane i Rocky, retratat fora de camp i transmès mitjançant un enquadrament de la càmera dins de la casa de Rocky, vist a través del sofriment de Pier Angeli, amb la veu de la ràdio com a única informadora, i on l'espectador queda en la mateixa situació d'angúnia que els protagonistes de la pel·lícula.

Paul Newman va néixer per al cinema el 1956, interpretant un perdedor que troba en el món del ring el seu camí per triomfar. Des de llavors, la seva vida professional va ser un èxit continu, que va fina-

litzar el passat 26 de setembre, després d'una carrera senzillament inigualable. Es va acomiadar amb aquell magistral, i ja llunyà epíleg de John Rooney, el mafiós irlandès del portentós film de Sam Mendes titulat *Road to Perdition* (*Camino a la perdición*, 2002), un més que digne final a una trajectòria que no té possible comparació. Tan sols s'han de contemplar les seves pel·lícules per entendre com aquest actor i el cinema estaven condemnats a caminar plegats eternament, des del precís moment en què varen coincidir, quan la càmera va quedar magnetitzada per la seva mirada. ■

(1) Per aprofundir en aquest aspecte, la desapareguda revista *Nickelodeon* va editar un monogràfic sobre *Cine y deporte*, concretament el número 33, hivern de 2003.

(2) "La construcción del film es tan simplona como su discurso; primero se muestra la circunstancia familiar (las relaciones con el padre predestinan a Rocky a ser boxeador), luego se describe el ambiente del barrio (...) y a continuación se desarrollan los problemas del personaje ya crecido, hasta legar al final feliz", recollit a *Dirigido por...*, núm. 160, juliol-agost. Pàg. 10.

(3) Wise era conegut per la seva faceta de muntador abans de donar el salt a la direcció. El capítol més cèlebre d'aquesta trajectòria va ser la relació mantinguda amb Orson Welles, i en concret amb el famós resultat definitiu de *The magnificent Ambersons* (El cuarto mandamiento, Orson Welles; 1942), on Robert Wise va ser l'encarregat -a través de la productora del film, la RKO- del muntatge definitiu, que tant va decebre a Welles. Al llibre monogràfic *Robert Wise*, obra de Ricardo Aldarondo. Filmoteca Española, 2005. Pàgs. 188-190.

(4) A *Dirigido por...*, núm. 332, març de 2004. pàg. 61.

(5) A *Dirigido por...*, núm. 332, març de 2004. pàg. 61.

(6) A *El País*, 28 de setembre de 2008.

